

УДК 338.43:636.22/28 (477.2)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСОБИ ВИРОБНИЦТВА

*В.О. Клочковська, асистент
Вінницький національний аграрний університет*

In the article the market transformations of economic relations are investigated in agriculture.

В статье исследованы рыночные трансформации экономических отношений в сельском хозяйстве.

Вступ. Динаміка взаємозв'язків різних форм власності та переходу однієї форми в іншу виявляє ті ознаки, які відрізняють різні форми і види власності та допомагає вивчити механізм зміни одних видів власності іншими. При цьому слід звернути, що конкретна форма власності передбачає і відповідні їй форми організації виробництва, адже при цьому встановлюються абсолютно протилежні взаємовідносини між власником, та особою, яка використовує об'єкт чужої власності для виробництва, чи виробничник одночасно і є власником, тощо. Всі ці аспекти формують зміст відносин володіння, користування та розпорядження власності.

Основна частина. Перед вивчення даного аспекту слід прийняти певні визначення, що права на володіння, це ще не права повної власності, а об'єкти власності по відношенню до володіння не обов'язково виступають як об'єкти безпосереднього привласнення, а як засіб господарювання. Виходячи із такого розкладу в системі відносин: форма власності, повнота володіння, користування і розпорядження є категоріями, які й формують наслідкові, сформовані виходячи із форми та повноти власності взаємовідносини між власниками об'єктів виробництва та виробками безпосередньо. Взагалі право володіння це поняття відносно постійне, адже власник має право і може в будь-який момент власність продати, віддати, подарувати, передати, тощо, тобто власник об'єкту на даний момент це поняття тимчасове.

Поняття володіння дещо простіше, ніж поняття власності. І в першу чергу різниця між поняттями власності і володіння полягають в тім, що об'єкт який є об'єктом власності має два полюси:

- вартість (цінність);
- споживчу цінність (корисність).

Ці два полюси по-різному проявляються при господарському користуванні, а отже можуть об'єктами володіння різних суб'єктів. Власність виробничника об'єктом, яким він володіє на правах не повної власності з метою тільки здійснення виробництва, відрізняється від повної власності тим, що не повний власник є власником використання об'єкта, але не її цінності.

І при цьому чітко виявляється різниця у повноті власності, адже при цьому не повний власник розпоряджається споживчою вартістю об'єкта, але не її цінністю. А отже не повний власник може лише користуватися чужою власністю за прямим призначенням, тобто здійснювати виробниче або невиробниче використання і йому належать створені при цьому результати, але відповідно до угоди про користування частину з них він зобов'язаний віддати повному власнику обумовлену частину одержаного прибутку чи плату за користування, навіть якщо він не використовує об'єкт.

Отже повна власність поєднує в собі обидва поняття (рис. 1. 1).

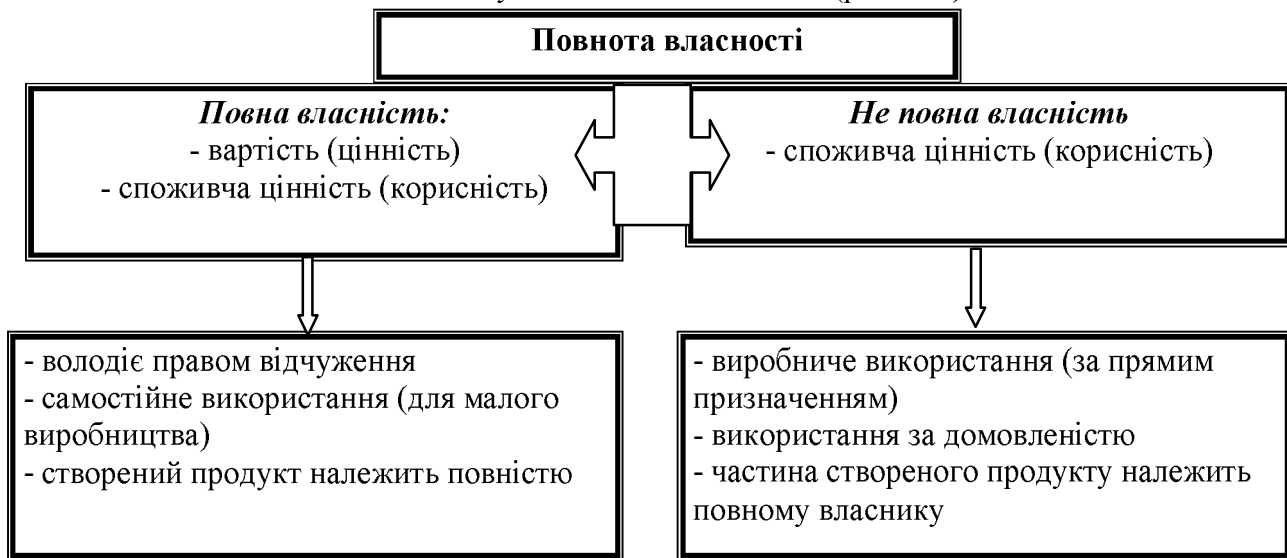

Рис. 1.1. Порівняння свободи використання об'єкта за повнотою власності

Повний власник одночасно є власником вартості і споживчої цінності речі, володіє правами на її відчуження, тобто має всі права на передачу прав власності іншому суб'єктові. Він може також самостійно використовувати річ і здійснювати виробництво, але практично це можливо за умови невеликого і низько технологічного виробництва. Для високотехнологічного та великомасштабного виробництва необхідно одночасна задіяння посторонніх осіб, тобто передача частини прав користування іншому суб'єкту для здійснення виробництва – використання за прямим призначенням. В такому випадку одним і тим же об'єктом власності одночасно володіють декілька суб'єктів, між ними встановлюється розподіл повноважень: повний власник володіє вартістю (цінністю), а неповний власник – здійснює безпосереднє виробництво, використовуючи корисність об'єкта, а об'єкт кожному з них забезпечує певний рівень доходу.

Виходячи з вище розглянутого можна стверджувати, що право володіння, це фактичне володіння об'єктом, а користування – це частина прав на володіння з можливістю цільового використання об'єкту за призначенням з метою використання корисних властивостей та одержання доходу, а повна власність дає права на свій розсуд і в своїх інтересах вирішувати долю об'єкта.

Виходячи із цього, можна стверджувати, що в переважній більшості тільки форма власності на засоби виробництва визначає форму поєднання факторів виробництва (робітника та засобу виробництва), а також форми організації виробництва та привласнення результатів виробництва, місця та ролі власника в організації та управлінні виробництвом.

В той же час не варто віддавати всі переваги виключно економічній формі власності на засоби і результати виробництва, оскільки це тільки один з багатьох непрямих чинників впливу на ефективність виробництва. Якщо розглядати первинну ланку виробництва, то в тут від форми власності залежить економічний та юридичний статус первинного виробника, а виходячи із цього і формуються зв'язки із виробництвом та сам принцип організації виробництва і це є передумовами для рівня результативності виробництва. Виходячи з таких позицій цілком зрозумілим стає і стверджують в своїх працях Онищенко О., Трегобчук В., Юрчишин В, та ряд інших вчених економістів, що форма власності не тільки створює сприятливі умови, а і формує оптимальні рішення для прийняття ринковими суб'єктами оптимальних рішень при організації виробництва, від якого в цілому і залежить і продуктивність виробництва і його економічний потенціал.

Класифікація власності та форм господарювання завжди перебувають в зоні уваги вчених-економістів, оскільки їх форми, принципи, взаємовідношення та поширення постійно змінюються. Зарубіжна класична економічна теорія власність розділяє на дві форми: державну та приватну (рис. 1.2).

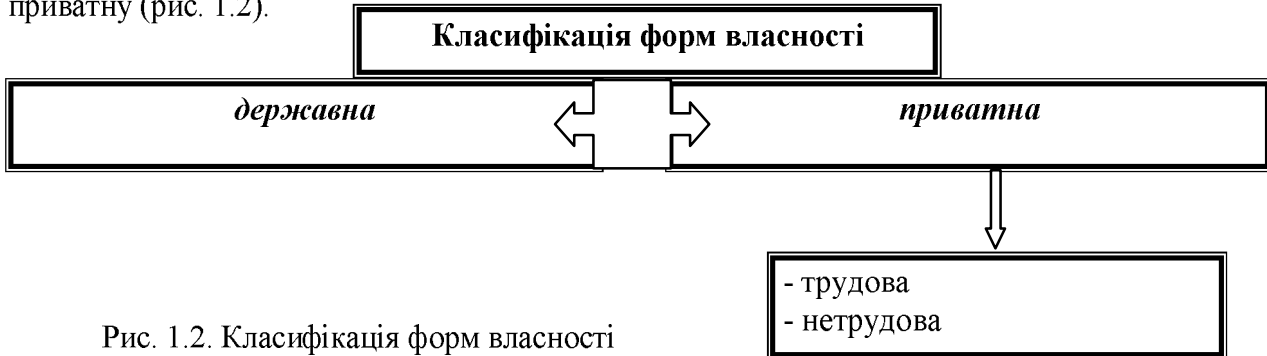

Рис. 1.2. Класифікація форм власності

В деяких джерелах виділяється спільна (комунальна) власність [1]. В свою чергу В. Черняк та І. Андросович пропонує дотримуватися такої ж класифікації і для України, вважаючи, що "... ми стоїмо перед необхідністю формування двосекторної моделі економіки – державного і приватного секторів" [2, с. 33, 10].

Зазвичай приватну власність поділяють на трудову і не трудову, про те така класифікація не зовсім точно відбиває реальний стан, адже ми знаємо, що власник-підприємець досить часто працює більше від найманих робітників, адже він є повним власником і працює безпосередньо на себе. Це можна віднести також і до тих галузей, залучена праця використовується частково (власник виконує в даному випадку не тільки менеджерські, але й безпосередньо виробничі функції). М. Гуревич, до речі, вважає, що в окремих випадках "трудова приватна власність" ототожнюється із підприємницькою, а в Україні в даний період здійснюється перехід від "трудова приватної власності до підприємницької приватної, яка в свою чергу заміниться приватно-колективною (акціонерною)" [3, с.65].

Про те поділ власності на підприємницьку та трудову, коли йдеться про власність на умови та результати товарного виробництва, очевидно буде не досить вірна, адже будь-який виробник, що здійснює підприємницьку діяльність у ранзі власника або простого виробника, одночасно буде уї підприємцем, тобто поняття "трудова приватна власність" буде підприємницькою.

Висновки. Отже враховуючи думки провідних фахівців з даної галузі, можна стверджувати, що право володіння, це фактичне володіння об'єктом, а користування – це частина прав на володіння з можливістю цільового використання об'єкту за призначенням з метою використання корисних властивостей та одержання доходу, а повна власність дає права на свій розсуд і в своїх інтересах вирішувати долю об'єкта.

А також, що в переважній більшості тільки форма власності на засоби виробництва визначає форму поєднання факторів виробництва (робітника та засобу виробництва), а також форми організації виробництва та привласнення результатів виробництва, місця та ролі власника в організації та управлінні виробництвом.

При цьому не варто віддавати всі переваги виключно економічній формі власності на засоби і результати виробництва, оскільки це тільки один з багатьох непрямих чинників впливу на ефективність виробництва.

Список використаної літератури

1. Макаренко П. Про власність і аграрне підприємництво в умовах перехідної економіки // Економіка України. - 1998. - № 6. - С. 65-71.
2. Черняк В. Модель економіки: вибір України // Економіка України. - 1995. - № 9. - С. 31-37.
3. Гуревичов М. Економіка в умовах переходу до ринкових відносин // Економіка України. - 1996. - № 3. - С. 64-68.